

ВЛАДИМИР СЕКУЛИЋ

КА ПЕДАГОШКОЈ ГРАМАТИЦИ У НАСТАВИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

У настави страног језика најчешће су се користили основни реченични обрасци и њихове конверзике, рани модел трансформационе граматике обично модификован, тагмемска граматика, а у новије вријеме се све више предлаже граматика секторске анализе Роберта Л. Алена. Међутим, чини се да су ови описи ограничени и да не могу да задовоље неке битне захтјеве наставе страних језика.

1. Препоручују се исти обрасци или правила и за наставу страног и матерњег језика, а познато је да околности и многи други фактори нису исти приликом њиховог савладавања. Код описа матерњег језика описује се језик који се већ зна, док у савладавању страног језика они би требало да олакшају савладавање језика који се учи.

2. Правила која се примјењују, поготову трансформациона, сувише су математизирана, и умјесто да олакшавају, чак отежавају савладавање страног језика. Њиховом примјеном тежи се што прецизнијем описивању језика, због чега је услиједила компликованост и занемарена је јасност. Многе операције у њима су ирелевантне у настави страног језика, а често се постављају већи захтјеви него што је случај у матерњем језику.

3. Занемарено је и конструисање система личних глаголских облика, одређивање позиција и идентификовање облика у структури; више се водило рачуна о реду ријечи у реченици и редосљеду него разлагању глаголског облика у оквиру цјелокупне реченичне структуре. А познато је да је глагол оса реченице, поготову у аналитичким језицима као што је енглески. У ствари, чини се да је најважније конструисати обрасце и правила око личног глаголског облика.

4. Основни реченични обрасци и начин њиховог презентирања нису довољни да објасне структуру и оно што је битно у структури, тј. да одразе природни ток говора, већ је потребна и допунска информација, наравно више када се ради о старијим узрастима слушалаца или ако се ради о апстрактним појмовима, што опет актуелизира решавање проблема употребе матерњег односно страног језика у објашњавању и генерализацијама. Прикладни обрасци би требало сами да прикажу елементе и односе у структурама.

5. И најзад, није се много водило рачуна о психолошким и педагошким принципима приликом конструисања тих образаца, њиховој примјени и ефикасности у наставној пракси, већ су више примјенљиви за чисто лингвистичке сврхе.

Све ово упућује на закључак да би обрасци и правила у настави страног језика требало да задовоље следеће критерије: да су самоекспланаторни, лаки за разумијевање и грађени око личног глаголског облика. Такви обрасци би требало да обухвате сва лица личног глаголског облика и омогуће шематски приказ у хоризонталном и вертикалном смјеру. У њиховом извођењу учествују ученици односно студенти. Они се могу проширивати додавањем елемената за друге реченичне позиције, у којима се могу вршити модификације и субституције, а мијењају се примјеном једноставних правила конверзије односно трансформације. Требало би да се свјесно усвајају и вјежбају, затим увјежбавају до несвјесне употребе — аутоматизације, чиме се постиже флуентност, иза чега слиједи организовање активности које воде комуникацији.

У грађењу образаца који би можда одговорили постављеним критеријима, требало би почети давањем назива личног глаголског облика, гдје би се повезали назив и облик знаком једнакости, тако да на лијевој страни имамо назив, а на десној страни основне елементе личних глаголских облика. Овакав образац би се условно могао назвати *општи образац*. Ево неколико примјера:

	1. sg. 3. sg. pl.
1. Present Tense (to be) = am / is / are	
	sg. pl.
Past Tense (to be) = was/were	
	o.p. sg.
Present Tense (to have) = have/has	
	o.p. 3. sg.
Present Tense of Verbs = V / V—s	
Past Tense of Verbs = V—ed	
etc.	

Поред ових образаца разрађених за све глаголске облике постоје и такозвани кључни образци, који помажу да се њиховом примјеном на образце глаголских облика, путем замјене, добију модели за сваки посебни глаголски облик.* Стављањем одговарајућег прилога или прилошке фразе поред образаца обезбјеђује се временска ситуација у којој се дотични образац употребљава. Ево примјера за просте глаголске облике:

2. A = S + V (Affirmative = Subject + Verb)
 I = V + S? (Interrogative = Verb + Subject?)
 N = S + V + not (Negative = Subject + Verb + not)
 IN = V + S + not? (Interrogative-Negative = Verb + Subject + Not?)

Ови кључни образци могу да се користе приликом обраде помоћних глагола и потврдног облика Simple Present Tense-a и Simple Past Tense-a. Свака реченица мора бити у једном од поменутих облика. Тако, ако желимо да добијемо афирматив од презента глагола *to be*, само се замијене елементи кључног образаца (A = S + V) облицима образаца глагола *to be* (A = S + am/is/are). Тако, пошто се постави кључни образац (A = S + V), и препише оно што остаје из кључног образаца, а то је A и S, V се замијени са *am/is/are*, добија се:

3. A = S + am/is/are
 За глагол "to have":
 A = S + have/has
 I = have/has + S; од кључног образаца: I = V + S?
 N = S + have/has + not, од N = S + V + not

Употребом црте „/“, која значи „или“, отварају се позиције за сваки елемент у оквиру глаголског облика, што омогућава да се испод образаца спусте сва лица и на тај начин добијамо шему глаголског облика као цјелине, односно парадигме:

4. A = S + am/is/are	I = am/is/are + S?
I am	am I?
he is	is he?
she is	is she?
it is	is it?
we are	are we?
you are	are you?
they are	are they?

или Past Tense (прошло вријеме):

* Ови образци су експериментално провјерени на узорку који обухвата 32 одјељења основних школа од V до VIII разреда са 880 испитаника и 16 одјељења гимназије од I до IV разреда са 376 испитаника.

5. A = S + was/were	I = was/were + S?
I was	was I?
he was	was he?
she was	was she?
it was	was it?
we were	were we?
you were	were you?
they were	were they?

Past Tense од глагола *to have*, као и непотпуних глагола, је још лакши:

6. A = S + had	I = had + S?	N = S + had + not
I had	had I?	I had not
he had	had he?	he had not
she had	had she?	she had not
it had	had it?	it had not
etc.	etc.	etc.

Упоредо док се развија парадигма даје се преводни еквивалент на матерњем језику. За прављење свих сложених глаголских облика користе се четири кључна обрасца (односно шест ако се рачунају и обрасци кратких одречних облика), за извођење од општег обрасца потврдног, упитног и одречно-упитног облика. Ево тих кључних реченичних образаца:

7. A = S	+ Aux	+ MV
I = Aux	+ S	+ MV?
N = S	+ Aux	+ not + MV or short form,
N = S	+ Auxn't	+ MV
IN = Aux	+ S	+ not + MV or short form,
IN = Auxn't	+ S	+ MV?

Слиједе примјери гдје смо од општег обрасца за Present Continuous Tense добили посебне обрасце (Affirmative, Negative, Interrogative, Interrogative-Negative) примјеном кључних образаца на општи образац:

8. Present Continuous Tense = am/is/are + V—ing + (now)
A = S + am/is/are + V—ing
N = S + am/is/are + not + V—ing
I = am/is/are + S + V—ing
IN = am/is/are + S + not + V—ing?

Наравно, посебни обрасци се обрађују један по један, на примјер, прво афирматив, затим интерогатив или негатив, и тако редом.

Као што смо из горњег примјера видјели, пошто се постави општи образац, посебни обрасци се добијају замјеном помоћног глагола и главног глагола. Затим према постављеном образцу можемо да изведемо сва лица глаголског облика, рецимо Present Continuous Tense-a.

9. Present Continuous Tense = am/is/are + V—ing + (now)

A = S + am/is/are + V—ing

I	am	reading
he	is	reading
she	is	reading
it	is	reading
we	are	reading
you	are	reading
they	are	reading

I = am/is/are + S + V—ing

etc.

N = S + am/is/are + not + V—ing

I	am	not	reading
he	is	not	reading
she	is	not	reading
it	is	not	reading
we	are	not	reading
you	are	not	reading
they	are	not	reading

IN = am/is/are + S + not + V—ing?

etc.

Ево још неких примјера образаца сложених глаголских облика:

10. Present Perfect Tense = have/has = V—ed/—en + (today/this week,)

The Present Perfect Tense:

A = S + have/has + V—ed/—en

N = S + have/has + not + V—ed/—en

I = have/has + S + V—ed/—en?

IN = have/has + S + not + V—ed/—en?

Past Continuous Tense = was/were + V—ing

A = S + was/were + V—ing

N = S + was/were + not + V—ing

I = was/were + S + V—ing?

IN = was/were + S + not + V—ing?

etc.

Образац личног глаголског облика може да се проширује допунама, као што су Complement (C), Object (O), Place Complement (Pl C), Time Complement (TC) и сл. Ово се, наравно, учи узгредно док се савлађује глаголски образац. Овим поступком савладавање реда ријечи не причињава тешкоћу. То се види из сљедећих примјера:
Sentence Patterns

11. Affirmative Statements

a) A = S + am/is/are + C

I	am	here.	(adverb)
She	is	pretty.	(Adjective)
They	are	teachers.	(Noun-plural)
He	is	a student.	(Determiner + noun)

(1) (2) (3)

b) S + V / Vs + O

I	read	an English book.
They	speak	English.
He	wants to read	a French book.

c) A = S + V / V—s + Pl C + TC

I	work	there	every day.
He	goes to	London	every morning.
	etc.		

d) A = S + am/is/are + V—ing + O + Pl C + TC

Tom	is	writing	an article in his office now.
	etc.		

12. Negative Statements:

a) Long forms:

(1) (2) (3) (4) (5)

S + do/does + not + V + O

I	do	not	read	an English book.
They	do	not	speak	English.
He	does	not	want	to read a French book.

b) Short forms:

(1) (2) (3) (4)

S + don't/doesn't + V + O

They	don't	read	an English book.
I	don't	speak	English.
He	doesn't	want	to read a French book.

13. Question Patterns:

a)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Qw	+ do/does	+ S	+ V	+ O?
	Do	you	read	an English book?
	Do	they	speak	English?
	Does	he	want	to read a French book?
What	do	they	want?	
What	does	Mary	study?	
Why	do	you	read	that book?
Where	does	he	study?	
etc.				

b)

S

Qw	+ V / V—s	+ Pl C?
Who	works	in that office?
etc.		

Лични глаголски облик се може уопштити за реченични ниво, ако нас у том тренутку не интересују елементи и односи у личном глаголском облику.

Овако добијени обрасци и потпуни облици глагола омогућују да се виде односи хоризонтално и вертикално. Ту је лако видјети односе елемената обрасца према цјелини и обрасца као цјелине тј. парадигме. Види се оно што се мијења или разликује и оно што остаје непромијењено. На овај начин се лако одабирају елементи обрасца према лицу, и субституцијом субјекта вјежба се образац, а субституцијом прилошке одредбе — вријеме. Може да се претвара потврдни облик у одречни, упитни, упитно-одречни или да се ове конверзије комбинују са већ поменутих субституцијама. Може се једно вријеме претварати у друго или давањем назива образаца или прилошком одредбом која условљава одређену структуру. Све ово омогућава општи образац из којег се добијају сви остали облици поменутих операцијама. Код узимања новог обрасца, у извођењу облика најбоље је као што смо рекли, укључити ученике, јер им се у обрасцима дају сви потребни подаци, а пошто су им кључни обрасци од раније познати, омогућава им се да учествују у процесу развијања обрасца, и на тај начин га уче. Ако се почне од потврдног облика, па преко упитног и одричног дође до упитно-одричног облика, образац се заиста запамти, а пошто се поступак претварања једног облика у други стално понавља, постаје лак. Као што се види, вербална објашњења уопште нијесу потребна. Умјесто да се објашњава, структура се приказује. Но,

ако неко ипак жели вербалну дефиницију, сам образац омогућава да се дефиниција вербализује. Терминологија је иста као и она коју ученици иначе уче и у нашем језику, зато им ни она не причињава тешкоћу, тим више што се овдје ради о најобичнијим граматичким називима.

Овим обрасцима и употребом једноставних правила, ученици праве реченице, а да не морају да меморишу сваки елемент посебно. Они памте само општи образац, а елементе, тј. структуру према одређеном лицу конструишу на основу одабирања субјекта те структуре, а облик реченице добијају примјеном кључних образаца. Ученици производе нове образце користећи образце које су раније учили. Тако они имају да уче мали број нових елемената. Ово им омогућава да науче већи број образаца за кратко вријеме, чиме се смањује број вјежби, а све ово оставља више времена за вјежбе комуникације, као и за саму комуникацију.

Vladimir Sekulić

TOWARDS A PEDAGOGICAL GRAMMAR IN TEACHING AND LEARNING ENGLISH

Summary

In mastering a foreign language, besides various kinds of activities leading to communication, the mastering of the grammatical structure properly, which has often been neglected lately, is very important. For this purpose, *Basic sentence Patterns* are generally used in foreign language teaching and learning. But they cannot meet some essential needs of foreign language teaching and learning, nor solve one of the most serious problems: they are not self-explanatory nor simple enough to show at once the relationships within the structures and they don't tell us much about the finite verb form. They are usually presented in the following way and sequence: from mechanical and meaningful drill and exercises to communicative activities.

From this we can infer that valid patterns and rules in teaching English as a foreign language should meet the following criteria: they must be self-explanatory, easy to understand and built around the verb form. They should provide all the positions for the verb elements in the slot within the sentence pattern. Some simple conversion or transformation rules are applied to these patterns in order to produce various kinds of sentences. The sequence in presenting and practicing them is from: conscious explanations and exercises through unconscious drills to communicative activities.

The proposed patterns and rules have been tested in the classroom and have proved useful in teaching English as a foreign language.